

Verslag CEMPER connect

Uitdagingen bij het inventariseren van muziek- en podiumerfgoed

Op dinsdag 12 november 2024 organiseerde CEMPER een eerste editie van CEMPER connect, een netwerkdag voor de muziek- en podiumkunsten en de erfgoedsector. Het onderwerp van de dag was *Uitdagingen bij het inventariseren van muziek- en podiumerfgoed*. In de voormiddag vonden twee parallelsessies plaats. Tijdens de sessie *muziek- en podiumerfgoed in data en standaarden* kwamen er enkele praktijkvoorbeelden op vlak van inventariseren en registreren aan bod. Tegelijkertijd werd in de eerste *werksessie van het Netwerk Danserfgoed* een actieplan voor danserfgoed in Vlaanderen verfijnd. In de namiddagsessie *Archiefzorgen voorbij?* deelden enkele podiumkunstenorganisaties hun ervaringen, lichtte Ashna Wiegerink haar masterthesis rond duurzame archiefzorg toe en vond een panelgesprek en gesprek met het publiek plaats over de struikelblokken bij het beheren van een archief.

1 Muziek- en podiumerfgoed in data en standaarden

1.1 Kiezen is (niet) verliezen? Catalografiekeuzes bij de Collectie Juul Anthonissen

Onze collega Heidi Moyson trapte de dag af met een presentatie over registratiekeuzes bij het inventarisatieproject van de [Collectie Juul Anthonissen](#). Hoewel Heidi bij CEMPER werkt als deeltijds stafmedewerker registratie, gaf ze deze presentatie vanuit haar ervaring bij de Collectie Juul Anthonissen. Ze benadrukte dat standaarden voor het registreren van archiefmateriaal heel nuttig zijn, maar niet zaligmakend. Vaak is het in de praktijk niet nuttig en niet haalbaar om standaarden van begin tot einde toe te passen.

Er moeten dus keuzes gemaakt worden bij het registreren. Drie vragen die Heidi hierbij in het achterhoofd houdt zijn:

- Wat wil je beschrijven en waarom?
- Moet de inventaris een publiekswerking ondersteunen?
- Wie zal registreren?

De antwoorden op deze vragen zullen invloed hebben op de metadatavelden die je gaat gebruiken en de software waar je mee zal werken. Verder is het belangrijk om gefaseerd te werk te gaan bij het eigenlijke registreren. Deel het grote geheel op in kleinere delen. Heidi gaf als extra tip mee om ook altijd aan de toekomst te denken. Denk na over de volgende stap in je registratieproces en wat-als-scenario's, zoals: Wat als mijn computer morgen crasht? Wat als de opdrachtgever morgen beslist om ermee te stoppen? Kunnen we onze gegevens makkelijk uit de systemen halen waarmee we nu werken? ...

Heidi sloot haar presentatie af met twee casestudies. Ze lichtte kort haar aanpak toe bij het inventariseren van de audiocassettes en de 78-toerenplaten binnen de Collectie Juul Anthonissen.

- De inventarisatie van de audiocassettes moest voornamelijk het beheer van dit deel van de collectie vergemakkelijken. Metadatavelden die dit ondersteunen zijn: identificatienummer, identificatie op drager, omschrijving/titel, datum en doosnummer. De cassettes werden ook (voor een deel) gedigitaliseerd. Dit omwille van de kwetsbaarheid van de dragers, niet om het materiaal publiek toegankelijk te maken. Metadatavelden die nodig waren voor de digitalisatie zijn onder meer: opnamecategorie (om de selectie te maken), staat van de cassette, merk, duur van de cassette, ruisonderdrukking, [IEC-type](#) ... Enkele velden die Heidi bewust niet gebruikte zijn onder meer deze betreffende rechteninfo (omdat het project de rechten nooit bezit), velden met info over het materiaaltype (omdat het altijd om cassettes gaat) en velden voor monitoring van het registratieproces (omdat het niet van belang was om te weten wie welke wijzigingen aanbracht in dit kleine team met duidelijke taakverdeling).
- Ook bij de 78-toerenplaten was de voornaamste reden voor inventarisatie het beheer van de platen. De velden die ze hiervoor gebruikte zijn: identificatienummer, uitvoerder en titel. Verder moest de inventarisatie een publiekswerking ondersteunen. Zo moest het project het mogelijk maken om (virtueel) te snuisteren door de mythische platenkast van Juul Anthonissen. De platen worden ook in de expokast *Remembering Juul* gebruikt en er werd een digitale jukebox in de [Hnita Jazz Club](#) geïnstalleerd op basis van de platencollectie. Aangezien er dus een divers publiek met diverse noden in deze collectie zou zoeken, werd hier gekozen om meer info toe te voegen. Metadatavelden die hiervoor gebruikt werden zijn onder meer: genre/stijl, tracklist (+ specifieke credits), credits, label, catalogusnummer, land uitgave, jaar uitgave, reeksinfo (titel, volume), barcode en andere identifiers (bv. matrixnummers, ...), relaties tussen audiovisuele dragers (master, versies, ...), rating, prijzen, video, exemplaren te koop, staat, gehandtekend exemplaar, afbeeldingen hoes (en drager), in jukebox? ... Voor een versnelde invoer van de info, werd er gekozen om te werken met [Discogs](#).

1.2 Koha – Een opensourceplatform voor bibliotheekmaterialen

Vervolgens namen Giacomo Visini (bibliothecaris bij [DIVA](#)) en Vanessa Peeters (projectcoördinator [Bladmuziekcollectie van de Openbare Omroep](#) bij het Koninklijk Conservatorium Brussel) het woord. Zij stelden het open source bibliotheekbeheersysteem [Koha](#) voor en lichtten het gebruik hiervan binnen hun organisaties toe.

Koha is een volledig uitgerust bibliotheekbeheersysteem ontwikkeld in Nieuw-Zeeland dat beschikbaar is in meerdere talen. Het maakt gebruik van de MARC 21-standaard, heeft een web-based interface en kent een grote en internationale community van gebruikers en ontwikkelaars. Ook door Nederlandstalige Koha-gebruikers werd er een [platform](#) opgericht

voor het delen van kennis en tips. Een groot voordeel is dat er geen sprake is van vendor lock-in bij Koha. Je kan dus je data opvragen en met een ander bedrijf in zee gaan.

Koha is een open source software, maar Giacomo en Vanessa benadrukten dat dit niet wil zeggen dat het gebruik ervan volledig gratis is. Je moet nog steeds de opslag van je data voorzien op een server. Daarnaast heb je ook iemand nodig met IT-kennis omdat Koha een soort zelfbouwkit is. DIVA werkt samen met een provider voor de hosting, onderhoud en nieuwe ontwikkelingen. Dit komt uiteraard met een prijskaartje. Het Koninklijk Conservatorium Brussel had aanvankelijk een informaticus in dienst die het systeem onderhield. Toen deze de organisatie verliet, kampten ze met een groot verlies aan kennis. Er werd besloten om een deel van het onderhoud uit te besteden.

DIVA stapte in 2016 over van Brocade, een webgebaseerd Bibliotheek Informatie Management systeem, ontwikkeld door de Universiteit Antwerpen, naar Koha. De voornaamste reden hiervoor was het vermijden van vendor lock-in. Verder had Koha ook vele toepassingen die een voordeel konden zijn voor DIVA. Giacomo stelde enkele toepassingen voor die DIVA gebruikt, maar benadrukt dat er meer mogelijk is met het systeem. Een eerste voordeel voor DIVA is dat verschillende organisaties één back-end kunnen delen in Koha. Zo deelt DIVA het systeem met het [Fotomuseum Antwerpen](#) en [ModeMuseum Antwerpen](#). De drie bibliotheken hebben wel hun eigen OPAC (Online Public Access Catalog ofwel de online ontsluiting van de catalogus). Vervolgens is het mogelijk om verschillende types van materialen te beschrijven in Koha. DIVA beschrijft onder meer artikels, boeken, documentatiemappen, multimedia en oude drukken in Koha. Ten derde kan je per type materiaal een framework opstellen. Dat wil zeggen dat je bij het invoeren van gegevens enkel die velden toont die ingevuld moeten worden. Dit is zeker een meerwaarde wanneer je bijvoorbeeld samenwerkt met vrijwilligers. Daarnaast is het mogelijk om aan authority management te doen. Tot slot kan je rapporten ophalen uit Koha. Dergelijke overzichtjes van cijfers kunnen handig zijn voor jaarverslagen enzovoort.

In het Koninklijk Conservatorium Brussel wordt er sinds 2015 gewerkt met Koha. Zij stapten over van Allegro-C omdat die software in een overgangperiode zat waarin er geen updates werden uitgevoerd. Tijdens de zoektocht naar een nieuw bibliotheekbeheersysteem was het voor het conservatorium onder meer belangrijk dat dit rekening hield met de noden van de catalogografie van materiaaltypes als partituren, platen, banden ... In Koha kunnen ze makkelijk velden als tekstincipit (de eerste woorden van een muziekwerk) en bezetting toevoegen. Verder moest het beheersysteem ook systeemonafhankelijk zijn. De Franstalige collega's werken met Mac, terwijl de Nederlandstalige afdeling met Windows werkt. Vervolgens was het een groot voordeel dat Koha beschikbaar is zowel in het Frans als in het Nederlands. Tot slot voerde het conservatorium op vraag van de Vlaamse overheid de Bladmuziekcollectie van de Openbare Omroep (BOO) in in een aparte Koha-catalogus (omdat het een project betrof). Hier kunnen ze ook de gescande bladmuziek beschikbaar stellen en kunnen ze extra informatie van bijvoorbeeld oude steekkaarten overnemen zonder deze beschikbaar te maken voor de gebruiker.

1.3 What's in a Name? Waarom zijn persoonsnaamauthorities belangrijk?

Als derde sprak Alina Saenko (medewerker expertise bij [meemoo](#)) over het belang van *person name authorities* en *linked open data person name authorities*. Ze begon haar presentatie met een toelichting van wat linked open data is. Het gebruik van Linked Open Data draagt bij tot het semantisch web, waarbij het doel is informatie op het web aan elkaar te linken op een manier die machineleesbaar is, wat bijdraagt tot delen en hergebruik.

Een belangrijk aspect van linked open data is het gebruik van (person name) authorities. Een authority is een systeem om entiteiten ondubbelzinnig te identificeren. In deze presentatie sprak Alina over personen, maar zo'n entiteit kan ook een plaats, organisatie, concept ... zijn. Person name authorities zijn dus systemen om via gecontroleerde lijsten of termen personen te registreren. Dat wil zeggen dat we verwijzen naar personen via een unieke code zodat iedereen weet over welke persoon het gaat. Op die manier weet je meteen of het gaat over 'Toots' of 'Jean' Thielemans of weet je dat Stromae en Paul Van Haver dezelfde persoon zijn. Bij person name authorities spreken we over een gestandaardiseerd systeem dat vaak gesloten is. Linked open data person name authorities zorgen ervoor dat deze gegevens opengesteld zijn via het internet en hergebruikt kunnen worden.

Er zijn verschillende organisaties die person name authorities opstellen. Er bestaat dus niet één grote lijst van alle personen in de wereld, maar verschillende lijsten die vanuit specifieke contexten ontstaan. Enkele voorbeelden:

- [Data.kunsten.be](#) is een online databank gehost en beheerd door Kunstenpunt met gegevens over kunsten. Er worden niet alleen personen, maar ook organisaties, producties enzovoort in verzameld. De dataset is beschikbaar als linked open data en heeft een [SPARQL endpoint](#), wat het mogelijk maakt om grootschalige opzoekingen te doen.
- [Virtual International Authority File](#) (VIAF) verzamelt gegevens over personen uit nationale bibliotheken wereldwijd. Zij verzamelen per persoon de naam, naamsvarianten (ook in verschillende talen), geboorte- en sterfdatum en publicaties. Deze person name authority is sterk gecensureerd. Hij baseert zich enkel op de data van partners. Derden kunnen niets toevoegen. Ook deze dataset is beschikbaar als linked open data en heeft een [SPARQL endpoint](#).
- [Wikidata](#) is een online databank gehost door Wikimedia Foundation met gegevens over onder andere personen uit verschillende bronnen. Per persoon wordt er informatie als naam, naamsvarianten (ook in verschillende talen), geboorte- en sterfdatum, discografie, relevant werk enzovoort verzameld. Het grote verschil met voorgaande datasets is dat Wikidata beheerd wordt door een community. Dat wil zeggen dat je zelf data kan toevoegen en bewerken zolang je een account hebt en je baseert op een bron. Ook deze dataset is beschikbaar als Linked Open Data en heeft een [SPARQL endpoint](#).

Waarom zou je (linked open data) person name authorities gebruiken? Het bevordert niet alleen de vind- en doorzoekbaarheid van je data, maar ook de uitwisselbaarheid ervan. Het laat je toe je eigen data te standaardiseren en schonen door bv. typfoutjes eruit te halen. Verder kan je je data van meer context voorzien en kan je ook linken naar andere data. Van dit laatste gaf Alina nog enkele voorbeelden. De Singel plaatst zelf bijvoorbeeld geen biografieën over componisten op hun website, maar linkt naar de informatie op Wikipedia.

Tot slot gaf Alina nog drie manieren mee waarop muziek- en podiumkunstenorganisaties kunnen omgaan met (linked open data) person name authorities. Ten eerste kan je niets ondernemen en alles overlaten aan erfgoedorganisaties. Ten tweede zou je wel actie kunnen ondernemen en kunnen bijdragen aan bestaande initiatieven waar mogelijk. Dat wil zeggen dat je data of beeldmateriaal kan toevoegen of bewerken in sets als Wikidata. Tot slot zou je je ook kunnen focussen op het creëren van een eigen person name authority en misschien zelfs deze data doorpompen naar bestaande initiatieven als Wikidata.

1.4 Van boek tot API en verder: SCAPIN, een samenwerkingsproject voor digitaal podiumerfgoed in de Fédération Wallonie-Bruxelles

Luc Wanlin (archieffcoördinatie en informatica bij [Archives et Musée de la Littérature](#) (AML)) sloot het voormiddagdeelte af met zijn presentatie over het [SCAPIN](#)-project. SCAPIN staat voor SCène, API en Network en is een samenwerkingsproject voor enerzijds het beheer van gegevens over theater-, dans- en (in mindere mate) muziekvoorstellingen en anderzijds voor het beheer en de ontsluiting van digitaal podiumerfgoed.

1.4.1 SCène

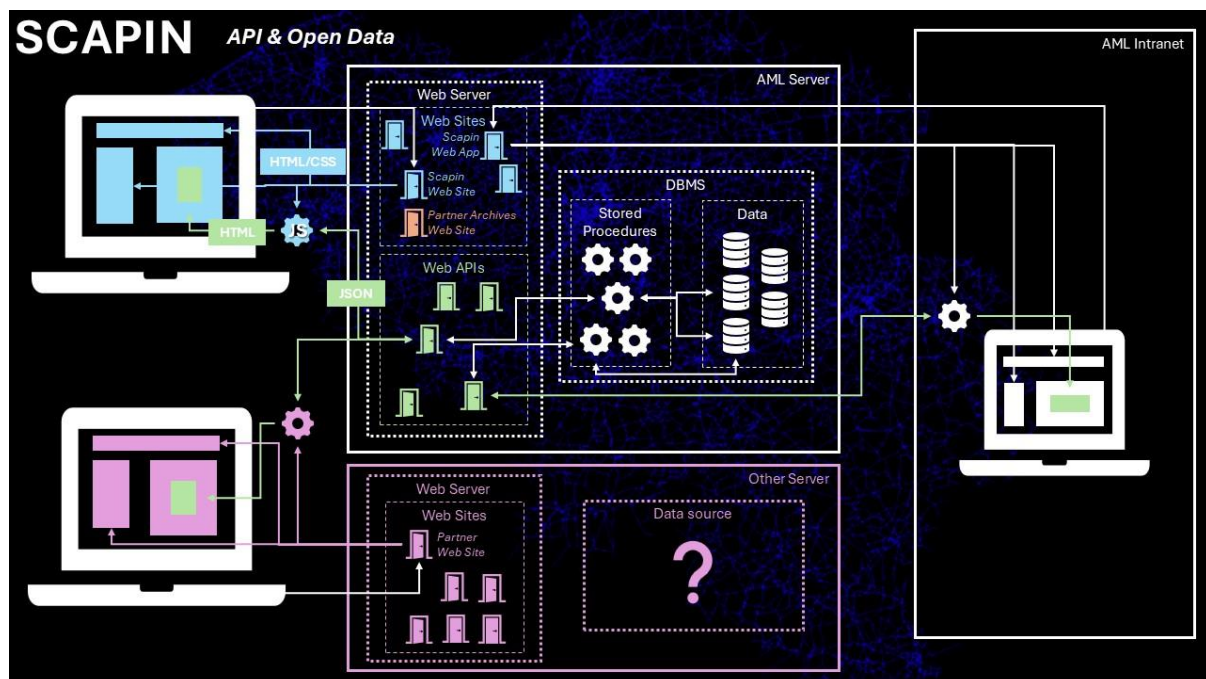
Op het moment dat Luc zijn carrière startte bij AML in 1996, bracht de erfgoedorganisatie jaarlijks een boek uit met een overzicht van de podiumkunstenvoorstellingen van het voorbije seizoen. Al snel migreerde Luc die data naar een intern databasemanagementsysteem. De volgende stap was het ontwikkelen van een zoekmachine. Met de website ASP@sia maakte Luc het mogelijk om de databank te doorzoeken voor het brede publiek. Dit maakte de data openbaar, maar nog niet open.

1.4.2 Network

In 2002 klopte theatergezelschap le Rideau de Bruxelles aan bij AML voor advies omtrent het ontwikkelen van een databank om hun voorstellingen in te beschrijven. Het voorstel van Luc was om een gemeenschappelijke databank te gebruiken die gehost zou worden op de server van AML. De interne databank van AML werd gedupliceerd en de gegevens van le Rideau de Bruxelles werden hierin geïntegreerd. Het eerste partnerschap was gesloten en al snel volgden er nieuwe partners. Na enkele jaren was er sprake van een uitgebreid netwerk met wie Luc kon praten over de toekomst en de mogelijke gebruiken van de data in de databank.

1.4.3 API

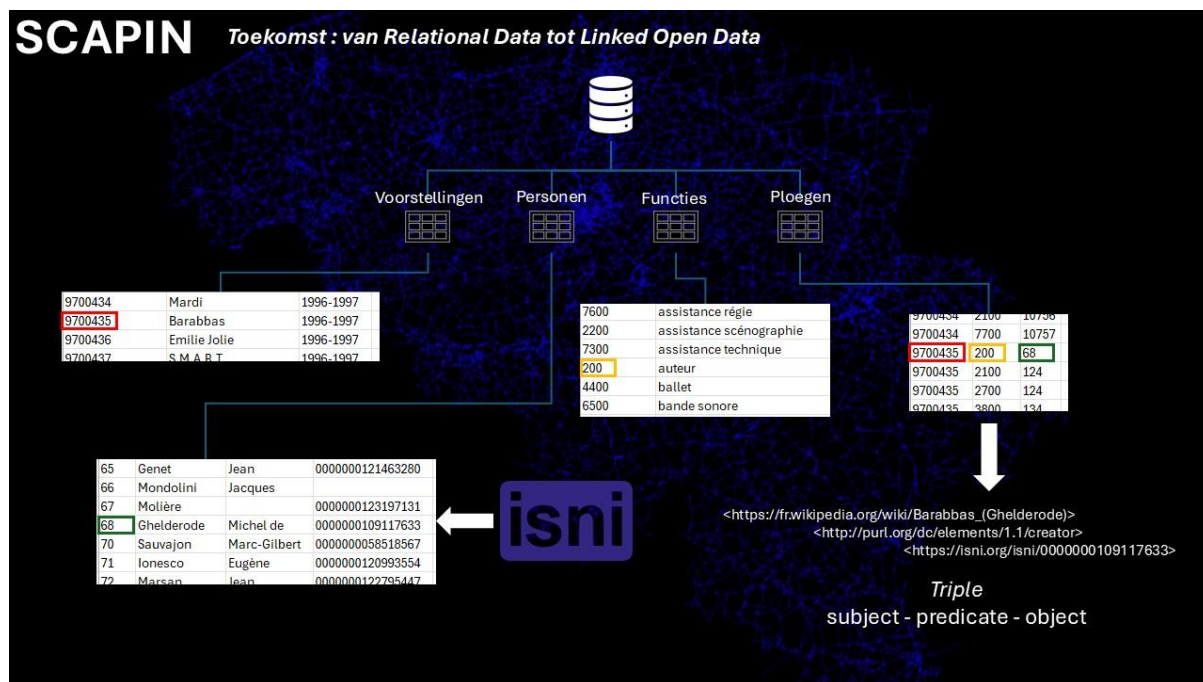
Tot slot wilde Luc de data graag open maken. Dat wil zeggen dat de gegevens uit de databank vrij gebruikt en gedeeld zouden kunnen worden, en dit met zo min mogelijk menselijke tussenkomst. Dit werd gerealiseerd met behulp van web API's (een soort tussenschakel die twee computerprogramma's of systemen met elkaar laat 'praten'). Deze API's brengen dus de webserver van de partnerorganisatie in contact met de webserver en het databasemanagementsysteem van SCAPIN. Met behulp van Javascript wordt de data van JSON omgezet naar HTML en op die manier aangeleverd aan de partnerwebserver. Momenteel kunnen partners dus rechtstreeks data uit de SCAPIN-databank trekken en delen op hun eigen website.

1.4.4 Toekomst?

Het realiseren van open data is niet het einde van dit project. In de toekomst zou SCAPIN graag van een relationele databank evolueren naar linked open data. Een relationele databank kunnen we zien als een geheel van tabellen, bijvoorbeeld: een tabel met voorstellingen, een tabel met personen en een tabel met functies. Je kan relaties uitdrukken door triples te creëren met de identificatienummers uit de drie corresponderende tabellen. Zo kan je duidelijk maken dat bijvoorbeeld Michel de Ghelderode (persoon) de auteur (functie) is van Barabbas (voorstelling). Dit is echter nog geen linked open data want de identificatienummers hebben enkel betekenis voor SCAPIN. Om dit te kunnen linken aan andere informatie, moeten er linked open data authorities gebruikt worden. Voor de persoonstabel kan hij bijvoorbeeld een **identificatienummer** gebruiken dat opgesteld werd door ISNI. Aan de voorstelling **Barabbas** kan hij een wikidatanummer toevoegen en aan de functie kan hij een Dublin-Core-**identificatienummer** toewijzen. Hier is echter nog niet alles mee opgelost. Een van de problemen waar Luc nog op stoot, is dat er geen ISNI-nummer gevonden werd voor de Ghelderode. Dit geldt voor een groot deel van de personen in de SCAPIN-databank. Tot nu toe werden er maar weinig regisseurs en vertolkers opgenomen

in ISNI. Daarnaast verwijst het nummer van Barabbas in Wikidata naar de theatertekst en niet de voorstelling. Ook de functie 'creator' zit nog niet helemaal goed. Dublin Core is namelijk een standaard voor documenten. 'Creator' wil daar zeggen "an entity with a primary role in the creation of the intellectual or artistic content of the resource". Het is niet mogelijk in Dublin Core om een regisseur of vertolker van een voorstelling toe te voegen.

In de toekomst hoopt Luc gebruik te kunnen maken van de datasets van [MetaBelgica](#) en [LODEPA](#). MetaBelgica is een project met als doel een LOD-databank van Belgische entiteiten in de culturele sector op te zetten. LODEPA is dan weer een internationaal initiatief om een RDF-gebaseerde ontologie voor de podiumkunsten op te richten.

Wil je meer lezen over het SCAPIN-project? Collega's Heidi en Staf gingen in mei op bezoek bij AML. [Het verslag van hun gesprek met Luc kan je nalezen op onze website.](#)

2 Archiefzorgen voorbij?

In de namiddag organiseerden we in samenwerking met [Podiumkunst.net](#) enkele presentaties en een panelgesprek over archiefzorg in de podiumkunsten. Podiumkunst.net is een Nederlandse organisatie die zich inzet voor het podiumkunstenerfgoed en als dusdanig de Nederlandse tegenhanger van CEMPER. We maakten van deze dag gebruik om ook de videoreeks te lanceren die we samen met hen ontwikkelden over [leren archiveren](#).

We begonnen de namiddag met twee praktijkvoorbeelden van respectievelijk een Vlaamse en een Nederlandse organisatie die toelichtten hoe zij de zorg voor hun archief aanpakken. Vervolgens stelde Ashna Wiegerink haar onderzoek voor over de voorwaarden voor een duurzame en zelfstandige archiefzorg bij kunstorganisaties. Guido Jansen modereerde

daarna een panelgesprek waarin dieper ingegaan werd op de aangehaalde kwesties. We sloten de dag af met een vragenrondje en samenvattingen van de volledige dag, waarna er tijd was voor een gezellige netwerkdrink.

2.1 Casus 1: Opera Ballet Vlaanderen (Thomas Peeters)

Opera Ballet Vlaanderen is een van de grootste cultuurhuizen van Vlaanderen en produceert opera, ballet, muziektheater en concerten, in zowel Antwerpen als Gent. In haar huidige vorm bestaat Opera Ballet Vlaanderen pas sinds 2014. Hier gingen verschillende fusies en splitsingen aan vooraf. Mede door deze complexe voorgeschiedenis bevond het archief zich lange tijd in wanordelijke en ontoegankelijke staat, maar in 2023 werd besloten dit grondig onder handen te nemen. De aanleiding was eerder banaal: de vorige archiefcoördinator ging op pensioen en daarnaast zal de Opera in Gent een aantal seizoenen sluiten voor renovatiewerken. Dat creëerde een noodzaak om het archief op orde te brengen voor een verhuis en een (tijdelijke) opslag elders. Uiteindelijk begon Thomas Peeters in september 2023 aan zijn opdracht om het archief vorm te geven. Om een plan van aanpak uit te werken, vertrok hij van drie vragen:

1. Wat hebben we?
2. Wat willen we?
3. Wat kunnen we?

Deze eenvoudige vragen lieten toe om voor zichzelf heldere doelen te stellen en ook helder te communiceren naar collega's en de directie. De antwoorden erop vormden de basis voor een visienota.

In een eerste stap onderzocht Thomas waaruit het archief bestaat en waar het zich bevindt. Een deel van het archief bevindt zich binnenshuis, maar ook externe organisaties (bijvoorbeeld het Letterenhuis en de stadsarchieven van Antwerpen en Gent) bewaren een deel, omdat het werd afgestoten tijdens fusies en splitsingen. Het archief binnenshuis bestaat uit een digitaal gedeelte op Google Suite, waar ook alle nieuwe documenten worden bewaard, en een fysiek archief, dat zich in verhuisdozen bevond op het moment dat Thomas begon als archiefcoördinator. Hierin bevinden zich onder andere programmaboekjes, posters, pamfletten, foto's, video's en ook nog een behoorlijke hoeveelheid administratief archief. Dit wachtte al jaren op verwerking in het decoratelier.

Thomas' voorganger deed al pogingen om het archief onder handen te nemen, zoals de structurele bewaring van programmaboekjes, maar in de praktijk was het archief quasi ontoegankelijk. Er was geen structuur, geen volledige inventaris en geen centrale bewaarplaats. Het archief bevond zich verspreid over verschillende geografische locaties (de externe organisaties, maar ook bijvoorbeeld hun decoratelier in Zele) en verschillende ruimtes binnen gebouwen. Pas recent is er een centrale bewaarplaats gekomen in de Balletstudio. Door het archief te centraliseren, ontdekten ze dat ze ongeveer een strekkende kilometer aan papieren archief hebben.

Dit overzicht van het aanwezige archief vormde de basis voor de verdere communicatie. In een volgende stap onderzocht Thomas wat de wensen en verwachtingen zijn van collega's

en externen. Een archivaris is immers niet de enige die te maken heeft met het archief. Uit formele en informele gesprekken bleek dat men vaak geen duidelijk idee heeft wat 'het archief' precies doet. Collega's willen vooral dat het archief vlot toegankelijk is voor hergebruik, gaande van koorbezettingen tot lichtplannen. Concreet betekent dit dat ze zoveel mogelijk materiaal digitaal beschikbaar willen hebben, en liefst zo snel mogelijk.

Ook extern zijn er een aantal verwachtingen, zoals de verplichte basiszorgrichtlijnen van de Vlaamse overheid, omdat Opera Ballet Vlaanderen een gesubsidieerde kunstorganisatie is. Hiervoor maakten ze gebruik van [Project TRACKS](#). Daarnaast stromen er maandelijks zoekvragen binnen naar archiefmateriaal.

In een derde stap werden deze verwachtingen omgezet in concrete doelen op korte, middellange en lange termijn. Het hergebruik binnenshuis is prioritair, maar op termijn hebben ze de ambitie om breder te gaan. Op dit moment hebben ze al enkele kleinere mijlpalen bereikt, en stappen gezet voor een aantal andere doelen. De belangrijkste hiervan zijn een overzichtelijke bewaring in de Balletstudio, de verhuis daarnaartoe, en het verbouwen van de archiefruimtes. Dit creëerde van bij het begin tijdsdruk. Om overzicht te creëren, werd er eerst een plaatsingslijst opgesteld en zijn ze begonnen aan een archiefschema. Momenteel zijn ze nog volop bezig om alles in kaart te brengen, te identificeren en te centraliseren. Volgende stappen zijn de zoektocht naar geschikte archiefsoftware, selectie, schoning, beschrijving en herverpakking, en uiteindelijk een inventaris. Ze willen nu van bij het begin inzetten op een duurzame bewaring, door de keuze voor een geschikte archiefruimte.

Naast deze hoofddoelen zijn er ook een aantal zijprojecten geweest, die vooral door stagiairs werden uitgevoerd. Zo werd het archief van de boventiteling gestructureerd, werd er een overzicht opgesteld van het externe archief, werd een waarderingstraject opgezet voor hun maquettes (die in de weg staan in het decoratelier), en werken ze aan een huisbrede norm voor metadatering. Op die manier kunnen alle afdelingen zelf hun eigen materiaal metadateren op een uniforme manier.

De grootste moeilijkheden in het archieftraject zijn tijdsgebrek en de enorme hoeveelheid materiaal waarvoor één archivaris verantwoordelijk is. Thomas benadrukte daarom hoe belangrijk het is om het werk op te delen in duidelijke vragen, tussenstappen en zijprojecten. Enkel zo blijft een dergelijk project behapbaar. Archiveren is dan ook een continu proces 'naar' een archief.

2.2 Casus 2: De Dijk (Jessica Swinkels) en stadsarchief Amsterdam (Mirjam Schaap)

Het verhaal van Opera Ballet Vlaanderen is heel herkenbaar voor Jessica Swinkels, hoewel het archief van de Nederlandse popgroep [De Dijk](#) veel kleiner is. Deze band werd in 1981 opgericht in Amsterdam en stopte in 2022 met optreden. Dat was de start van een traject om 41 jaar Nederlandstalige popgeschiedenis te archiveren. Jessica begon hieraan met

heel wat vragen. Hoe pak je dat aan? Wat is interessant om te bewaren? Welke archiefstelling moest ze hierbij betrekken? Hoe draag je zo'n archief over?

Om deze vragen te beantwoorden, contacteerde Jessica Podiumkunst.net. Zij vonden dit een interessante casus en besloten er een pilootproject van te maken over de omgang met het archief van een stoppende organisatie. Ze stelden een overzicht op van het materiaal en gingen op zoek naar een archiefinstelling om bij het project te betrekken. Dit werd uiteindelijk het [Stadsarchief van Amsterdam](#).

In een eerste stap brachten ze in kaart welk materiaal ze hadden en waar het zich bevond. Hiervoor begonnen ze met het materiaal op kantoor, zowel fysiek als digitaal. Daarnaast keken ze ook wat de verschillende bandleden thuis hadden liggen. Op kantoor ging het vooral om een papieren collectie met onder andere persmappen, publiciteit en nieuwsbrieven. Sommige bandleden brachten ook eigen dozen naar kantoor en sorteerden die, zodat hun persoonlijk archief gescheiden werd van het archief van De Dijk. Onder de bandleden bestond er aanvankelijk ongerustheid wat er met hun persoonsgegevens zou gebeuren, maar ze werden gerustgesteld dat het stadsarchief hierin niet geïnteresseerd is. Ondertussen hebben ze het papieren archief al behoorlijk goed beschreven, maar het hoofdarchief zijn in feite de muziekopnames, teksten en ander artistiek materiaal.

Een volgende stap is om het kantoorarchief over te dragen naar het stadsarchief van Amsterdam. Zij zijn een overheidsarchief, maar bewaren ook een grote collectie private archieven van organisaties in Amsterdam. Als stadsarchief willen ze een representatieve collectie van het leven in Amsterdam, maar hier zitten veel gaten in. Sinds enkele jaren zetten ze sterk in op clubmuziek en hiphopcultuur, maar popmuziek ontbrak nog. Bovendien was het archief van De Dijk voor hen een uitgelezen kans om met de archiefvormers zelf samen te werken, omdat ze ook de verhalen willen bewaren.

De Dijk draagt hun archief over in verschillende fases en het stadsarchief zal het dan invoeren in hun eigen systeem en het verpakken. Met behulp van linked open data willen ze het archief verbinden met andere archieven en vindplaatsen. De Dijk zelf is hier een grote voorstander van, omdat het veel mogelijkheden biedt voor toegankelijkheid en gebruik. Op die manier hopen ze om ook de context en verhalen van het archief te bewaren.

2.3 Onderzoek: Hoe kan je archiefvormers uit de muziek en podiumkunsten het best ondersteunen? (Ashna Wiegerink)

Na deze twee concrete casussen van archiefvormers stelde [Ashna Wiegerink haar masterproefonderzoek](#) voor. Ashna liep vorig jaar stage bij Podiumkunst.net en begeleidde mee het Inventarisatietraject, een initiatief van Podiumkunst.net waarin organisaties gedurende twee maanden begeleid worden om een inventaris te creëren. Twee maanden is echter niet voldoende om een inventaris af te maken en deelnemers vonden het moeilijk om daarna zelfstandig verder te werken. Ashna onderzocht daarom hoe dienstverleners

zoals CEMPER en Podiumkunst.net ervoor kunnen zorgen dat de inzichten uit een dergelijk traject duurzaam zijn.

Op basis van interviews met de deelnemers en haar observaties identificeerde Ashna een aantal uitdagingen en deed ze aanbevelingen om deze aan te pakken. Haar inzichten zijn gebaseerd op het *3-legged stool model*, een holistische benadering die stelt dat elke goede (digitale) conserveringsstrategie steunt op drie poten: organisatie, technologie en middelen. Deze drie facetten moeten in balans zijn.

Ashna zag zes grote uitdagingen voor duurzaamheid:

- Kennis over het archief en archiefzorg zit vaak bij slechts één of enkele personen binnen een organisatie.
- Organisaties plannen geen archiefbeleid op langere termijn. Daardoor maakt archiefzorg geen deel uit van hun dagelijkse praktijk, wijzen ze geen verantwoordelijken aan, hebben ze geen tussentijdse doelen om naartoe te werken en verliezen ze motivatie.
- Er bestaan veel verschillende opslagsystemen, software, databanken et cetera, die niet op elkaar afgestemd zijn.
- In de overgang van een technologie of systeem naar een andere bestaat het risico dat medewerkers blijven vasthouden aan het oude systeem of dat er verwarring ontstaat.
- De achterstallige verwerking van het archief intimideert en demotiveert, omdat er niet genoeg tijd is om die weg te werken.
- Het ontbreekt organisaties aan voldoende financiële middelen.

Ashna deed negen aanbevelingen om deze uitdagingen aan te gaan, die verschillende niveaus van investering vragen van de archiefvormers en -ondersteuners. De aanbevelingen waren ook gelijk verdeeld over de drie poten van een duurzame conserveringsstrategie.

Op organisatorisch vlak pleitte ze voor een mijlpalenplan met SMART doelen (specifiek, meetbaar, aanvaardbaar, realistisch en tijdsgebonden). Archiefvormers moeten de inventarisatie ook inbedden in hun dagelijkse praktijk, en dienstverleners kunnen terugkommomenten organiseren voor deelnemers van het begeleidingstraject, verbonden aan concrete doelen. Technologische maatregelen omvatten een plan voor de *big switch* naar een ander technologisch systeem, meer en uiteenlopende voorbeelden die als inspiratie kunnen dienen voor de inventaris en ontsluiting, en een betere implementatie van linked open data. Ten slotte zijn er meer praktische hulpmiddelen nodig (zoals een verklarende woordenlijst), kunnen organisaties gebruik maken van stagiairs en vrijwilligers, en kunnen ze hergebruik van het archief stimuleren. Dit kan de relevantie van het archief tonen en leiden tot meer steun op vlak van beleid en financiën.

Ashna concludeerde dat het belangrijk is om voldoende maatregelen te nemen zodat de archiefzorg ook op lange termijn gegarandeerd blijft, en niet enkel voor de duur van de begeleiding.

2.4 Panelgesprek

In een panelgesprek gingen de sprekers in discussie met elkaar en het publiek over de kwesties die werden aangehaald in hun presentaties. Het panel werd gemodereerd door Guido Jansen en verwelkomde als extra panellid Isabelle Van Ongeval, medewerker van het [Letterenhuis](#) en vertegenwoordiger van het [AIDA-netwerk](#) (Automatisering Ingest Digitale Archieven). Dit netwerk is ontstaan uit een gedeelde nood en behoefte om kennis op te bouwen rond digitale preservatie en hoe organisaties zelf een e-depot op poten kunnen zetten. Vanuit hun verschillende achtergronden en groottes experimenteren ze om te onderzoeken wat hiervoor nodig is.

Eén van de grote vraagstukken in de archiefzorg is de kwestie van het digitale archief. Archiefvormers ervaren hier vaak een vals gevoel van veiligheid: ze denken dat hun digitale archief niet belangrijk is om te bewaren of over te dragen, of ze nemen geen maatregelen om een duurzame bewaring te verzekeren. Nochtans stoten veel organisaties nu al op problemen, zo bleek ook uit een vraag van Melissa Portaels. Als bibliothecaris bij [MATRIX](#) heeft ze geholpen om het archief van [Luc Brewaeys](#) over te dragen aan de KU Leuven en maakt ze nu een inventaris. Voor het digitale archief bleek dat niet zo eenvoudig. Brewaeys archiveerde zijn mails in mappen, maar hij werkte op een Applecomputer en die bestanden kunnen ze bij de KU Leuven niet openen. Ook met muzieksoftware zoals Sibelius zijn er problemen, want ze kunnen die bestanden niet openen zonder abonnement. Volstaat het dan om een laatste export van Sibelius te doen? Of moeten ze alle versies bewaren?

Niet alleen gesloten commerciële software vormt een gevaar, het is ook belangrijk om bestanden te kunnen terugvinden. Door de enorme omvang van digitale archieven is het noodzakelijk om hiervoor metadata toe te voegen. Bij Opera Ballet Vlaanderen voelen de medewerkers deze noodzaak en werken ze toe naar een overzichtelijke norm en een thesaurus voor eigen gebruik. Vaak is er echter geen tijd om adequate metadata toe te voegen en dreigt het digitale archief ook een puinhoop te worden zoals het fysieke archief. In die realiteit blijft het concept van linked open data voor de meeste organisaties een verre droom.

De grote omvang van digitale archieven vereist niet alleen meer metadata, maar ook een andere benadering om te selecteren wat bewaard wordt en wat niet. Vanuit de zaal vroeg Geert Leloup zich af hoe het bijvoorbeeld zit met mailverkeer. Het stadsarchief van Amsterdam had hier ook al over nagedacht. Zo bewaren ze de website van De Dijk en alle oudere versies, die gebouwd zijn door een fan van de band en nog steeds door hem worden beheerd. Ze gaan ook sociale media archiveren. Voor de mappenstructuur suggereerde ze een benadering van 'selecteren om te bewaren' in plaats van 'selecteren om te vernietigen'.

Sowieso blijft het moeilijk om keuzes te maken, voor zowel fysiek als digitaal archief. Er is heel veel informatie beschikbaar. Hoe beslis je wat relevant is voor jou? Ga je alle contracten bewaren of enkel de hoogtepunten? Archiefvormers hebben vaak het idee dat er één manier van archiveren is en verwachten dat een archivaris die aan hen kan vertellen, maar een archivaris geeft geen antwoorden. In plaats daarvan stelt die vragen: Wat vind jij belangrijk? Wat vinden de fans belangrijk? Welk verhaal wil je vertellen met het archief? Het verhaal van 41 jaar popmuziek kan interessant zijn voor toekomstige muzikanten, maar ook het kantoorarchief kan interessant zijn voor bijvoorbeeld de verdeling van rechten en royalty's.

Ook bij professionele archiefinstellingen, zoals het stadsarchief van Amsterdam, vertrekken ze steeds vaker vanuit een inductieve aanpak, waarbij ze samenwerken met archiefvormers. Je hebt als archiefinstelling niet per se zelf inhoudelijke kennis nodig van bijvoorbeeld clubcultuur, maar archiefvormers kunnen de juiste context toevoegen en verhalen vertellen. Zij kunnen immers beter inschatten welke documenten in hun archief uniek of representatief zijn voor hun geschiedenis. Op deze manier kun je rijkere beschrijvingen en metadata creëren. Soms is het dan nodig om flexibeler om te springen met standaarden, maar dit laat toe om het archief op een dieper niveau te contextualiseren en ontsluiten.

Ook bij het Letterenhuis werken ze al jaren samen met archiefvormers voor born-digital materiaal en hebben ze ervaren hoe leerrijk zo'n open gesprek kan zijn. Ze betrekken daarbij ook externe partners, zoals onderzoekers en geïnteresseerden. Welke vragen willen zij stellen? Ze proberen op die manier te anticiperen op mogelijke behoeftes van toekomstige gebruikers, hoewel ze niet kunnen voorspellen wat binnen 30 jaar een trend zal zijn in het onderzoek. Om die reden neemt Opera Ballet Vlaanderen de vraag vanuit de collega's als basis. Dan kunnen ze zien of ze daarop verder kunnen bouwen om ook onderzoekers ten dienste te zijn.

De samenwerking tussen archiefvormers en archivariissen is niet altijd eenvoudig. Archiefvormers zijn emotioneel betrokken en staan te springen om hulp, maar ze hebben het moeilijk om hun preconcepties los te laten. De inductieve omslag in de archiefsector werkt heel motiverend, maar om dat gesprek te voeren is het belangrijk om goed te luisteren, respect te tonen voor hun organisatie en hun werk, en te appelleren aan hun logisch verstand. Op die manier kun je gemeenschappelijke grond vinden en archiefvormers meenemen in de archiefbril en zelf meegaan in hun leefwereld. Daarbij is het belangrijk om aan het begin de wederzijdse verwachtingen uit te spreken. Wat zijn de verantwoordelijkheden en beperkingen van de archiefinstelling?

Ook met collega's moet je de juiste aanpak hanteren en hen betrekken bij het proces, zo vertelde Thomas Peeters. Zij zijn wel geïnteresseerd in het archief, maar aanvankelijk was dat vooral om hun ongenoegen te uiten over wat er tekortschoot. Thomas heeft dat proberen te kantelen door te vragen om het verleden los te laten en wat ze dan wel zouden willen. Toewerken naar een dergelijk resultaat is veel constructiever en verlaagt de drempel.

Door vanuit hun wensen te vertrekken, heeft hij nu een basis om naar hen toe te stappen en bepaalde inspanningen te vragen. Hij houdt die gesprekken ook altijd zo positief en informeel mogelijk.

Guido beaamde dit met een ander voorbeeld, van de archivaris van het National Theatre in Londen. Ook zij benadrukte hoe belangrijk het is om een goede relatie te onderhouden met freelancers, archiefvormers en andere stakeholders om hen mee te krijgen. Om dit te bereiken, toont ze hen bij het begin van een productie het archief en moedigt hen aan om het te gebruiken. Aan het einde van de productie vraagt ze hen wat ze willen achterlaten. Dit geeft een beeld van het belang en de inhoud van het archief, maar integreert ook hun rollen als archiefgebruikers en archiefvormers. Op die manier wordt het idee van 'het archief' niet zo groot dat het intimideert.

Niettemin blijft archiefzorg een uitdaging voor veel kunstorganisaties, ook wanneer leidinggevenden en medewerkers overtuigd zijn van het belang. Organisaties denken aanvankelijk vaak dat het een eenmalige inspanning is, maar archiefzorg moet in de dagelijkse handelingen ingebouwd worden, bijvoorbeeld door het gebruik van correcte bestandsnamen. Een probleem hierbij is dat zaken die vanzelfsprekend zijn voor archivariessen, dat vaak niet zijn voor archiefvormers en daardoor zijn geen van beide partijen in staat om de juiste vragen te stellen. Archiefterminologie schrikt ook af. Daarom kun je best dagdagelijkse taal gebruiken. Archiveren gaat immers eerder over een methode en een denkwijze dan vaardigheden en kennis.

Eén van de hulpmiddelen hiervoor zijn goede voorbeelden, die archiefconcepten kunnen illustreren en mensen kunnen inspireren. In het Inventarisatietraject was één van de voorbeelden het [Pina Bauscharchief](#). Dit was zeer mooi op orde en gepresenteerd, en de deelnemers vonden dit zeer inspirerend. Maar ook slechte voorbeelden hebben hun plaats. Goede archieven zijn moeilijk te vinden, en wie kritisch leert kijken naar allerlei soorten archieven, heeft de tools in handen om zelf aan de slag te gaan en met een archiefbril te kijken naar hun eigen praktijk.

2.5 Plenaire afronding

Op het einde van de dag was er ruimte om vragen te beantwoorden. Heidi Moyson ging in op vragen uit de zaal en vragen die in de loop van de dag verzameld waren via een contactformulier.

Je gaf aan dat je kijkt welke elementen van standaarden nuttig en nodig zijn. Heb je ooit feedback gegeven aan de beheerders van die standaarden en wat werd daarmee gedaan? Beheerders zijn afhankelijk van feedback om standaarden aan te passen. Als je aan de slag gaat met standaarden, bekijk je dan ook waar je terecht kunt met vragen?

Nee, Heidi heeft nog nooit feedback gegeven. Ze heeft niks tegen standaarden of tegen uitgebreidheid of moeilijkheid, maar standaarden schieten voor de podiumkunsten soms hun doel voorbij. Beheerders denken ook terecht dat ze goed bezig zijn, maar ze zal proberen om eens feedback te geven.

Vraag over de Collectie Juul Anthonissen: Hebben jullie met een projectsubsidie een versnelling in de inventarisatie kunnen realiseren?

Ja, dat klopt. In 2015 hebben ze een projectsubsidie ingediend om specifieke onderdelen te kunnen inventariseren. Toen hebben ze voor 11 maanden een professionele archivaris aangeworven voor het papieren archief. Door dat project is er ook meer aandacht gekomen voor de waarde van het archief zelf, als basislaag die de andere collectieonderdelen met elkaar verbindt. Als je een dossier indient, moet je wel verantwoorden welke standaarden en software je gaat gebruiken.

Vraag over Koha: Is Koha aan te raden voor makers of erfgenamen bij de inventarisatie van nalatenschappen? Zo ja, welke dienstverlener kan daarbij ondersteunen?

Nee. Het probleem is dat je ofwel alles zelf moet doen om het op te zetten, of het moet uitbesteden. Meestal is er aan de start iemand die kan installeren en configureren, maar als die persoon verdwijnt, weet niemand het nog. Je moet dus al minstens met twee zijn die de nodige kennis en vaardigheden hebben. Werken in de back-end om bijvoorbeeld items in te voeren is wel aan te leren; daar zullen altijd meerdere mensen zijn die dat kunnen. Maar het is een ander verhaal voor het installeren en zoeken naar bugs. Als je dat uitbesteedt, moet je naar het buitenland trekken voor ondersteuning voor bijvoorbeeld hosting en dat is behoorlijk duur. Voor BOO hebben ze gevraagd om in een aparte databank te voorzien, maar die databank dreigt te verdwijnen omdat er geen geld is. Koha is dus alleen aan te raden als de technische capaciteiten aanwezig zijn en er een back-up is.

Dienstverleners kunnen wel advies geven over de invoer van muziek en podiumkunsten, maar kunnen niet helpen bij de technische aspecten.

Vraag over ondersteuning: Wij zijn een kleine organisatie. Is er iemand die ons niet alleen kan helpen met advies, maar die zich kan verdiepen op lange termijn voor bijvoorbeeld de integratie van inventarissen of catalogi in bestaande platformen?

Als dienstverlener ligt het moeilijk om dat voor iedereen op te nemen, maar Heidi is ook zelfstandige en je kan haar contacteren met dergelijke vragen. Best zoek je iemand die in zijn/haar vrije tijd kan helpen. Enkel als het zeer belangrijk erfgoed is, kan onze dienstverlening dat opnemen als testcase.

Vraag over digitalisering: Is er een mogelijkheid om een digitaliseringstoolkit in te huren? Materiaal is zeer duur.

Je gaat best eens langs bij je lokale erfgoedcel. Ook collectiebeherende organisaties, zoals AMVB, lenen soms materiaal uit. Je kunt ook CEMPER contacteren en wij kunnen tips geven om het zelf te doen.